

UOT 73/76

Ülviyyə Tapdıq qızı Həməzəyeva
Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası
Dissertant
e-mail: ulviyya.hamzayeva@yahoo.com

İBRAHİM SAFİNİN YARADICILIQ ÜSLUBU

Xülasə: Təqdim olunan məqalədə görkəmli azərbaycanlı rəssam, realizm üslubunun layiqli nümayəndəsi, portret, mənzərə, natürmort ustadı İbrahim Safinin yaradıcılığı və üslubu haqqında bəhs olunur.

Əsasən rəssamın Türkiyə təsviri sənətinə gətirdiyi yeniliklər və Avropa rəssamlıq sənətinin onun əsərlərindəki izləri, müşahidələri, yaradıcılıq axtarışları araşdırılmışdır.

Məqalədə rəssamın bəzi əsərlərinin rəng, məzmun və texnika baxımından təhlili aparılmış, İbrahim Safinin türk rəssamlıq sənət aləminin ustaları sırasındakı yerinə nəzər salınmışdır.

Açar sözlər: impressionizm, rəssam, sərgi, natürmort, portret, mənzərə, kompozisiya.

XX əsr Azərbaycan üçün mədəniyyətin güclü yüksəlişinin və bədii yaradıcılığın yeni forma və istiqamətlərin inkişafı və milli təsviri sənətin dünya səviyyəsində tanınmasının əsasını qoymuş rəssamlar nəslinin yetişməsi ilə səciyyələnir. Azərbaycanımızın qədim diyarlarından biri olan Naxçıvan özünün maddi-mədəni irsi, nadir memarlıq inciləri sayılan abidələri ilə və bu əzəmətli, gözəl torpaqda yetişib boya- başa çatmış nadir və istedadlı şəxsiyyətləri ilə bəşər tarixində müstəsna və mühüm rol oynayır.

Heç şübhəsiz, XX əsrin məhz milli peşəkar rəngkarlıq sənətinin yaranması Azərbaycanın görkəmli rəssamı Bəhruz Kəngərlinin adı ilə bağlıdır.

Azərbaycan təsviri sənətində fərdi yaradıcılıq üslubu ilə böyük məktəb yaratmış Bəhruz Kəngərlidən fərqli olaraq, sələfi və həmyerlisi İbrahim Safi (Rəhman Qafar oğlu Səfiyev 1898-1983) Türkiyə rəssamlıq sənəti tarixində özünə məxsus tərzilə yer almışdır. İbrahim Safi on beş il Avropada yaşamağına baxmayaraq, öz üzərində daima işləyir, əsərlərini tanıdaraq sərgilərdə, müsabiqələrdə iştirak edirdi. Görkəmli rəssam türk klassik rəsm üslub düşüncəsini dəyişdirərək, yeni bir meyil

yaratmış, öz dəst- xəttini təqdim etmişdi. Müxtəlif ölkələrdə olmağına baxmayaraq, orada etüdlər edir, çox sayda əsərlə Türkiyəyə qayıdırdı.

İlk rəssamlıq təhsilini Rusiyada alan rəssam güclü akademik rəsmi ilə impressionizmin gətirdiyi boya incəliyini qaynaşdırmış rəssamlardan idi. Son dərəcə sağlam, həssas və lirik bir incəliyə sahib olan fırça ustası, əsərlərində təbiəti müxtəlif cəhətləri ilə təsvir edir və hər an dəyişən işığa, onun əsasında günəşə könül verir. Rus akademizminin təsiri altında qalan rəssam, yaradıcılığına Avropa və Türk rəssamının təsirini də gizlətmirdi. Lakin yaradıcılığının ilk illərində və son dönəmlərində də rus impressionizminə sadıqlıyı açıq hiss olunur.

İbrahim Safi yaradıcılığında təsviri incəsənətin portret, mənzərə və natüromort janrlarına daha çox üstünlük vermişdir. Buna baxmayaraq, rəssamın özünəməxsus sərbəst kompozisiyaları da az deyil.

İbrahim Safinin əsərlərinin xronologiyası onun keçdiyi yoldur desək, yanılmazdır. Rəssamın inkişafını onun rəngkarlıq manerasını formalaşdıran mərhələləri ardıcıl izlədiyimiz zaman rəssamın realizmdən impressionizmə gedən yolunu aşkar görmək olar. İbrahim Safini həm də Türkiyə təsviri sənətinin postimpressionizm cərəyanının layiqli davamçısı da hesab etmək olar.

Bir çox sənət cərəyanlarına, təzadlı rəssamlıq üslublarına yaxından bələd olan rəssam eyni zamanda realizmə daha çox üstünlük vermiş, dünya incəsənətinin mütərəqqi ənənələrini davam etdirmişdir. Boyakarlığın müxtəlif janrlarında müxtəlif tematikalı tablolar yaratmışdır.

İbrahim Safi portretlərində daha çox xalq içindən sadə insanları əks etdirirdi. Lakin onun yaradıcılığında hər rəssama xas olan sevdiyi obrazlar da öz yerini tapmaqdadır. Rəssamın yaradıcılığında görkəmli şəxsiyyətlərin, müğənnilərin, elm adamlarının, siyasət xadimlərinin obrazlarına rast gəlmək olar. Onlardan “Qəmli qadın”, “Qara geyimli qadın”, “Qız uşağı”, “Zeki Müren”, “İnci sırğalı-boyunbağlı qadın”, “Çəhrayı qalstuklu adam”, “Qarışık üzülü kişi”, “Bakkal”, “Gülməyən oğlan” və başqa əsərlərini göstərmək olar.

1950-ci illərdən bu yana açdığı çoxsaylı sərgilərdə, xüsusilə tünd rənglərə olan güclü meyili aşkar hiss olunur. Bunu, xüsusilə, rəssamın portretlərində müşahidə edə bilərik. Onun klassik portret çalışmaları əsasən qəhvə rəngli fon üzərində gerçəkləşir və sevilirdi. Portretlərə tamaşa edərkən, insanların ilk reaksiyası “Canlı kimidir, nə qədər gözəldir?!” vurğuladıqlarını eşitmək olurdu. Bu gün Türkiyənin bəzi öndə gedən sənətşünasları İbrahim Safini məhz portret rəssamı kimi qələmə alırlar. Bəlkə də onların bu cür düşünməsi məhz rəssamın “Portret çəkməyi se-

virəm, müəyyən müddətdən sonra digər mövzuları buraxıb, yalnız istədiyim kimi portret işləyəcəyəm” kimi dilə gətirdiyi düşüncəsi olmuşdur [9, s.11].

Rəssam portret janrının tələblərinə ilk dövr Moskvada, sonra isə Türkiyədə təhsil illərində xüsusi diqqətlə yanaşmışdır. Safin insan surətini yaradarkən miniatur səviyyəsindən çıxararaq, akademizmin tələblərinə xas, qurma, dəqiq yaxıqlarla, sanki rəngli bir mozaika quraraq, ardınca onu bütövləşdirərək istənilən nəticəni əldə edirdi. O, insan surətini təhlil edərək, rəngkarlıq vərdişlərinə xüsusi tələbkarlıqla yaxınlaşmış və ona sadıq qalmışdır.

Safinin yaratdığı portretlərindəki canlılıq, uğurlu kompozisiya həlli, təbiilik hər rəssamın portret yaradıcılığına aid ola bilən nüanslardan deyildi. Portret obrazları rəssamlardan xüsusi müşahidə qabiliyyəti, şəxsiyyətin fərdi aləminə, varlığına nüfuz etmək məharəti tələb edir. Əsl portret, naturanı sadə köçürmək yolu ilə deyil, insanın fərdi aləminin, tərcümeyi-halının, peşəsinin ən səciyyəvi və vacib psixoloji cizgisini, ruh halının, incəliklərinin aşkara çıxarılması yolu ilə yaradılır [5, s.14].

Rəssamın yaradıcılığının ilk illərində, professionallıqla “ilk” canlı olaraq işlədiyi, Türk tarixinin Ulu öndəri Mustafa Kamal Atatürkün portreti idi.

İbrahim Safi Türkiyə tarixini dolğun həyat və qəhrəmanları ilə yaşadan rəssam kimi köüllərə nüfuz etmişdir. O, Türk dünyasının atası Atatürkün rənglərdən boylanan obrazını yaratmağa nail olmuşdur. Bu portretdə bizə özündə türk xalqının qəhrəmanlığını, şücaətini hifz edən şəxsiyyətin baxışları yönəlməkdədir. Bu portretdə obrazın bədii kamilliyi ilə yanaşı, tarixi durumun inandırıcı ifadəsi də diqqəti cəlb edir. Bir-birini təkrarlamayan saysız əsərlərində, həyatdan aldığı ağır zərbələrlə əlaqəli əsərlərindəki rəng həlli sənətkarın keçirdiyi duyğuları dəqiq şərtləndirir [1, s.49].

İbrahim Safinin fırçaya aldığı bir çox portretlər, bu gün muzeylərdə və fərdi kolleksiyalarda qorunub saxlanılmaqdadır.

Safi, 18 yaşında olarkən qısa bir müddətdə (altı ay ərzində) “Türk musiqisinin bəstəkarları”nı əks etdirən doxsan portret işləmişdir. Bu portret kolleksiyasından olan yetmiş əsər bu gün də Yapı Kredi Bankının kolleksiyasındadır. On iki ədəd tablo isə rəssam-kolleksioner Ahmet Fazıl Aksoy tərəfindən Türk Müziyi Dövlət Konservatoriyasına hədiyyə edilmişdir. Kolleksiyaçı-rəssam demişdir: “Bu məkan görkəmli rəssamın çəkdiyi portretlərə yaraşır. Bu bəstəkarların hər biri bu qurumun müəllimi sayılır”. Sərgilənən portretlər sırasında “Hoca Mərgi”, “Kazasker Mustafa İzzet Efəndi”, “Dede İsmayıl Hammami”, “Hacı Sadullah Ağə”, “Kantamiroğlu”, “Tamburi İrak”, “Nasibin Mehmet Bey”, “Zeki Mehmet Ağə”, “Şakir ağə”, “Halim

Ağa”, “Leyla Hanım” və “Küçük Müezzın Çelebi” kimi bəstəkarların adları yer almışdır. İbrahim Safiyə olan sonsuz sevgisi və hörməti, hüquq fakültəsinin məzunu olan kolleksiyaçı Ahmet Fazıl Aksoyu rəssamlığa şövq etmişdir. Bu gün, Ahmet Fazılı Türkiyədə İbrahim Safi davamçısı kimi də tanıyırlar [12, s.1,6].

İbrahim Safinin portret yaradıcılığında üç model-naturanı görmək olar, həyat yoldaşı Zaxarina xanım, Küfeci Pala və küçə musiqiçisi Cümbüşcü Hafız olaraq tanınan obrazlara zaman-zaman rast gəlmək olar. Rəssamın qara qələmlə etdiyi çoxsaylı cizma-qaraları və eskizləri belə, çox dəqiq və maraqlı idi. O, özü ilə hər zaman irili-xırdalı dəftərlər gəzdirir, gördüklərini tez zamanda köçürə bilirdi. O, İstanbulun Kasımpaşa bölgəsində, küçə ortasında oturaraq rəqs edən cingənələri-qaraçıları rəsm etməyi xoşlayırdı. Bunu onun çoxsaylı əsərlərində açıq müşahidə etmək olur.

Bir gün İbrahim Safi Kasımpaşa bölgəsində etüd edərkən, ər-arvadın yüksək-dən və şiddətlə savaşıqlarının şahidi olur: “Bir ara ayıldım ki, sərt bir cisim başıma dəyərək yerə düşdü. Hər yerə dolma səpələnmişdi. Bəxtim gətirmişdi, şlyapada olduğumdan böyük xəsarət almadım, şələ - şüləmi toplayıb getməli oldum” [7, s.122]. Bir dəfə isə Safinin çəkdiyi əsərin üzərinə balkondan çay tökmüşdülər. Bu cür hadisələrdən narahat olmayan rəssam, işinə davam edərək deyirdi: “Yanımda olan uşaqlar gülməyə başladı, lakin mən işləməyə davam etdim və rəsm etdiyim meydana çıxdıqca uşaqlar sakitləşdi və böyük maraqla baxmağa davam edirdilər. Başıma gələnə narahat olmadım, çünki uşaqların mənim əsərimi elə maraqla və diqqətlə seyr etmələri mənə böyük zövq yaşatmışdı” [5, s.51]. İbrahimin müşahidə etdiklərindən yalnız bir nəticə əldə edə bilərik – gerçək hadisələrin rəssam həyatında nə qədər böyük önəm daşdığını. Rəssam olmaq real hadisələrdən duyulanaraq yaşamaq və onları kətana köçürmək deməkdir. Realist bir rəssam hadisələri yaşamaq və ondan təsirlənməlidir.

İbrahim Safi cingənə-qaraçı obrazlarına, portretlərinə də tez-tez müraciət edir. Onların təbii yaşanı rəssamı özünə cəlb edir. Rəssam hər bir işində nikbinlik notları arayaraq, gözəl olanı öz tablolarına köçürməyi bacarır və bu sözlərlə ifadə edir: “Ömrüm çatana qədər gözəlin daha gözəlini təsvir edəcəyəm, çalışmadığım, rəsm çəkmədiyim günləri yaşanmamış sayıram, xəstəliyimin yeganə əlacı rəsm etməkdir. Dünyaya yüz dəfə də gəlmiş olsam yenə də rəssam olmaq istərdim” [9, s.11].

Təbiət vurğunu İbrahim Safi deyirdi: “Ən yaxşı müəllim təbiətdir, rəssamın müəllimi təbiətin içində var”. Rəssam yaradıcılığında pleneri, canlı təbiətlə ünsiyyətini açıq-aşkar vurğulamaqdadır. Onun əsərlərinin böyük bir hissəsində təbiətin əks olunması təsadüfi deyil, rəssam tanrının yaratdıqlarına heyranlıqla yanaşır, in-

sanın da yaratdığına hörmət edirdi. Safinin çoxsaylı əsərlərinin əsas mövzusu “insan” idi. “Təbiətdə dəyişməyən və hər zaman insanın qəlbini xoş arzularla dolduran bir şey varsa, o da ağaclar, güllər və dağlardır” deyirdi [5, s.51].

İbrahim Safinin mənzərə janrında bir çox əsərlərini görmək mümkündür, ümumiyyətlə, onun yaradıcılığı çoxşaxəliliyi ilə seçilir. Belə ki, rəssam mənzərə, portret, natürmort, süjetli əsərlər, müxtəlif kompozisiyalar ustasıdır. Hətta onun yaradıcılıq yoluna nəzər saldıqda, realizm prinsipinə zidd olan, avanqard üslubda iki tablouna da rast gəlmək mümkündür. Rəssamın bəzi əsərlərindəki çox şux, şəffaf kolorit, rənglərin çaları, oynaqlığı onu fransız impressionistlərinə yaxınlaşdırır və gözəllik aludəçisi olduğunu göstərir.

İbrahim Safinin ilk ciddi yaradıcılıq addımları 1920-ci illərə təsadüf etmişdir. O, bu illərdə Türkiyədə keçirilən “Avropa Rəssamları” adlı müsabiqənin qalibi olmuşdur. Rəssamın ilk sərbəst fəaliyyəti 1923-cü ildə İstanbul Sənaye Nəfse Akademiyasını bitirdikdən sonra, 1924-cü ilə təsadüf edir. Bu illərdə İbrahim Safi ilk sərbəst işi kimi Türk dünyasının lideri Atatürkün portretini canlı olaraq kətana köçürməklə tanınmağa başlayır. Bu illərdə rəssam öz əsərlərini sərgiləməyə də nail olur. 1950-ci illərdə əsərlərində rus realizmini açıq sezmək və hiss etmək olardı. Lakin 1955-1966-cı illər arasında Qərbi Avropa İncəsənət tarixinə maraq göstərmiş və ona xas xüsusiyyətlərini də öyrənmişdir. Belə ki, Cenevrə, Zürix, Münhen, Köln, Frankfurt da keçirdiyi fərdi sərgilərdə Qərb üslubu daha çox müşahidə olunmaqda idi. 1967-ci illərdə İbrahim Safi təkə Marsilyada müxtəlif səpkili, səkkiz fərdi yaradıcılıq sərgisi keçirir. 1970-ci illərdə də yaradıcılığında Avropa rəssamlarının təsiri görünür. Fondakı parlaq və işıqlı rəng ahəngi, hissələrini sərbəst kətana köçürməsi buna dəlalət edirdi. Avropa yaradıcılığına meyli, onun tablolarında impressionizmə xas olan lirika və romantikanı hiss etdirməsində də görünür.

Safi yaradıcılığında əsas və ən önəmli yerlərdən birini mənzərə janrı tutur. Rəssamın mənzərə janrında ərsəyə gətirdiyi tabloları dörd yerə bölmək olar. Təbiət, dəniz, şəhər mənzərəsi və hər üçünün vəhdəti olan özünə məxsus mənzərəli kompozisiyaları diqqəti cəlb edir.

İbrahim Safinin yaradıcılığında xoş və əsrarəngiz təbiət mənzərələri tamaşaçıları, şairləri, musiqiçiləri, ümumiyyətlə, hər peşə sahibini rıqqətə gətirir, valeh edir. Onun əsərləri Türkiyə və Avropadakı kolleksiyaçıları özünə cəlb edir, rəssamın özünə və əsərlərinə dünya şöhrəti qazandırır. Qeyd etmək lazımdır ki, İbrahim Safi əsərlərindən gələn gəlirin çox hissəsini Türkiyədə yerləşən uşaq evlərinə və hərbi hissələrə köçürürdü. İbrahim Safi hər rəssama xas olmayan özünəməxsus xa-

siyyətə malik idi. O, öz əsərlərini dəyər verdiyi insanlara satmazdı, onlara hədiyyə olaraq verərdi. Fərdi həkimi olan ən yaxın dostlarından biri - Ənvar Talinin kolleksiyasında iki yüzə yaxın, digər dostu Naci Tərzidə isə otuza yaxın əsəri olduğuna dair məlumatlar vardır.

Rəhman Səfiyev (İbrahim Safi) Azərbaycanı – Naxçıvanı məcburi tərk edəndə az yaşı var idi, buna baxmayaraq rəssam öz tablolarında Naxçıvanın gözəl təbiətini, güllü çöllərini, yaşıl təpələrini, əzəmətli dağlarını işləməkdən usanmırdı. Həyat yoldaşı Zaxarina xanım rəssama ən əziz olan, doğma yurdunu vəsf etmiş və içərisində “İlanlı Dağ” əsəri də daxil olmaqla bir çox işlərini özü ilə Türkiyədən Yunanıstana köçərkən aparmışdır. Bizə, sadəcə, vətəninə həsr olunan iki Naxçıvan mənzərəsi və müxtəlif fonlarda fərqli adlarla, oxşar əsərlər “Baş Noraşəndən Əyricə yaylağına gedən yol” (1898-1899), “Şərq rəqqasları dağlıq ərəzidə”, “Köçəri rəqqaslar” (Türkiyə-Karvansara əyləncə mərkəzində divar üzərində freska) qalmışdır.

İbrahim Safi İstanbulun mənzərələrini çox sevər, onun nəhəng palıd ağaclarını, yeni salınmış incə tingli parklarını, şəhərdən kənarında yerləşən meşələrini təsvir edirdi. Onlardan “Ankara gənclik parkı”, “Ayasofya önündə bağça”, “Cihangirdən”, “Çamlıcadan İstanbula baxış” və s. əsərlərini göstərmək olar.

İstanbulun yalnız təbiət mənzərəsini deyil, qədim və böyük önəm daşıyan tarixi abidələrini, məscidlərini, qədim küçələrini əks etdirirdi. Bu gün Türkiyədə çoxdan yox olmuş bu görüntüləri, onun əsərləri üzrə bərpa da etmək olar [3, s.10]. İbrahim Safi Türkiyənin tarixini əsərlərində yazaraq həkk edən rəssamlardandır desək, yanlışdır. Bunu onun “Bazar”, “Vişnezadə məscidi”, “Sultan namaza gedərkən”, “Anıtqaya”, “Rumeli hisarı”, “Qonşu həyəti”, “Sebil”, “Kəmərlı küçə”, “Küçüksu”, “Qalata körpüsü” və bu kimi əsərlərində görmək olar.

Rəssam dənizi çox sevib və bu sevgisini dəfələrlə kətana köçürməkdən usanmayıb. Bunu onun həm İstanbulun Avropa tərəfində, həm də ki, Anadolu tərəfində etdiyi çoxsaylı və eyni mənzərəni fərqli rakurslardan təsvir etdiyi əsərlərində görə bilərik. Bu qəbildən olan “Açıq mavi dəniz”, “Adalara gediş”, “Adalara vapur ilə gediş”, “Adalardan baxış”, “Anadolu sahillərindən”, “Antalyadan dəniz”, “Dəniz və qırmızı qayıq”, “Dalğalı dəniz”, “Haliç Sarayburnu”, “Bosfor” və başqa əsərlərini qeyd etmək olar.

Safi mənzərələrində bölgənin özünəməxsus koloritini qoruyub saxlayır, həmin bölgəyə uyğun tonlarda ərsəyə gətirməyə çalışırdı. O, isti və parlaq boyaların ahəngini uzun müşahidələr zamanı qavrayaraq bütün genişliyi, həcmliyi, tərəvəti ilə canlandırır.

Realist müşahidələrə və üsluba sadıq qalan rəssam təbiətin, mühitin rəng və işıq münasibətlərini ifadə edərək bir sıra impressionist ruhlu mənzərələr çəkmişdir. Bu baxımdan “Dağ” motivlərinə həsr etdiyi mənzərələri maraqlıdır. Rəssam ilin müxtəlif fəsilərində, günün müxtəlif çağlarında təsvir etdiyi, səhər çağı, gündüz, ay işığında və s. daim dəyişib, yeni görkəm alan canlı təbiət motivlərini şairanə və cazibədarlıqla əks etdirmişdir [5, s.10].

Rəssam ritmik və dinamik şəhər mənzərələrini də böyük ustalığ və məharətlə kətana köçürərək əbədiləşdirmişdir. Onlardan “Qalata Kulesi ətrafı”, “Kasımpaşa səmtində”, “Böyükdəre bərəkcisi”, “Heykəlli park” və başqa əsərlərini sadalamaq olar.

İbrahim Safi yaradıcılığında sələfi Bəhrüz Kəngərlidə olduğu kimi balaca, miniatür rəsmlərə də rast gəlmək olur. Bunu dostu Ənvar Tali rəssam haqqında düşüncələrində dəfələrlə qeyd etmişdir: “Safi açıqca ölçüsündə olan kətan, karton və ya zəşt-dəmir parçası üzərində durmadan maraqlı rəsmlər edir və həmin balaca ölçülü əsərlərdə belə, hər detalı nöqtəsinə kimi sezmək olurdu” [6, s.17].

Rəssam əsərlərində xəyallar şəhəri olan İstanbulun sehrli görünüşünü öz rəngləri ilə canlandırmış, İstanbulu bir şair tək tablolarına yazmışdır. Bu tablolar bir araya gətirilərsə, bir İstanbul albomu ortaya çıxarmaq olardı [6, s.18]. Bunu “İstanbul”, “Bayazıt Meydanı”, “Bəyaz Minbər”, “Bağaz-Selimiye ərazisi” və digər əsərlərində müşahidə etmək olar.

O, Marmaranın gözləri qamaşdıran günəşli ılıq havasını, Boğaziçini, Halıcı, Qalata körpüsünü, İstanbul meydanlarını, məscid – camiləri, köyləri, çimərlikləri böyük coşqu ilə rəsmləşdirirdi.

İstanbuldan başqa Ankara, İzmir, Antalya, Bursa, Çınarcık və s. bölgələri durmadan kağıza, kətana və digər materiallara köçürürdü. Şəhərləri insanları ilə birlikdə açıqca böyüklüyündə bir taxta parçasına məharətlə köçürə bilən əvəzsiz sənətkar hər kəsi heyrətə gətirərək durmadan işləyirdi.

Avropada çəkdiyi əsərlərində Roma Kolizeyini, çeşmələri, Parisin Eyfel Qülləsini, Sena çayını, Almaniyanın Qara meşələrini, saraylarını, yaşıl çaylarını, qarlı qış mənzərələrini, Avstriyanın saray bağçalarını, Yunanıstanda Afina yaxınlığındakı çimərlikləri özünə mövzu olaraq seçmiş, əsərlərində əbədiləşdirmişdir [6, s.19].

İbrahim Safi təbiət mənzərəsini işləyərkən köhnə türk ustalarının ənənəsini davam etdirərək öz əsərlərində insan fiqurlarına da geniş yer vermişdir. Qədim bir küçənin eskizini edərəkən satıcıları-bakkalları, küçədə qaçısan uşaqları, yoldan keçənləri rəsminə əks etdirməyi xoşlayardı. Safi əsərlərində şənlik abu-havası yaradırdı. Rəssamın əsərlərinə hansı prizmadan baxmağımızdan asılı olmayaraq, o dövr Türkiyə xalqının yaşam tərzini, geyim mədəniyyətini, iqtisadiyyatını və s.

görmək elə də çətin deyil.

İbrahim Safi yaradıcılığında natürmort janrı da xüsusi yer tutmuşdur. İbrahim Safi gözəl olan hər bir şeyi öz kətanında vəsf edərək, gülləri, çiçəkləri, çəkici və rəngarəng meyvələri məharətlə, bu mövzuda da öz novatorluğunu göstərərək, tablolarına əks etdirirdi. Bunları onun “Vazoda çiçəklər”, “Qırmızı dörd gül”, “Vazoda meyvələr”, “Mavi vazoda çiçəklər” və başqa əsərləri barədə demək olar.

İbrahim Safinin çoxşaxəli və rəngarəng yaradıcılığına nəzər salanda, görkəmli rəssamın Türk təsviri incəsənət tarixində oynadığı böyük rolu asanlıqla görmək olar. İbrahim Safi həyatının sonunadək öz prinsiplərinə sadıq qalan rəssamlardan idi. O, heç zaman rəssamlığa mücərrəd baxışla xəyanət etmədi. “Mən rəssamlıqda gerçəkçiyəm, portaqal çəkirmə, yuvarlaq çəkirm, amma modernist onu künc-lü-bucaqlı çəkir...”

İbrahim Safi Azərbaycanla əlaqəsini heç zaman kəsmədi. Belə ki, Vətəndə keçirilən sərgilərə əsərlər göndərmiş, sonralar onları muzeylərimizə hədiyyə olaraq əmanət etmişdir.

1989-cu ildə Bakıdakı Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyində xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlı rəssamların əsərlərindən ibarət “Əzizim, Vətən yaxşı...” adlı sərgi təşkil edilmiş və əvvəllər təbliği qadağan olunan soydaşlarımızın yaradıcılığı ictimaiyyətə təqdim olunmuşdur. Həmin məşhur sərgidə əsərləri göstərilən rəssamlardan biri də naxçıvanlı rəssam İbrahim Safi də var idi [8, s.4].

Taleyin amansız hökmü ilə dünyanın müxtəlif guşələrinə səpələnmiş azərbaycanlılar arasında rəssamlar da az olmayıb. Sovet dönəmində vətənlə əlaqənin yoxluğu xalqımızı həmin yaradıcı soydaşlarımızdan xəbərsiz etmişdir. Bu gün bizim əsas vəzifəmiz qürbətdə mühacirlik həyatı yaşamış soydaşlarımız haqqında daha çox məlumat əldə etmək, onları ictimaiyyətə təqdim edərək yaşatmaqdır.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Mehdiyeva, T.Ə. Şərurlu iki rəssamın Türkiyə həyatı. // “Qobustan”, № 3, - 2005. -s.49-51.
2. Zamanov, A., Nəcəfov M. Rəssam İbrahim Səfi. // “Ədəbiyyat və İncəsənət” qəz., - 1969, 15 mart.
3. Qaziyev, Ş. Ön söz. Naxçıvan.: Əcəmi nəşr., - 2010, - s. 10
4. Əsədova, X. Bəhrüz Kəngərli. Bakı: - 2005.
5. Dr. Enver Tali. İbrahim Safi . Hərrac və sərgi kataloqu. İstanbul: - 276 s. - 51 s.
6. Ayşın Sal .Türkiyede yaşayan çingenelerin sanatsal olaraq ele alınışı. Edirne: - 2009, - 122 s.
7. Zeynep Roba. İbrahim Safi // Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi. C.3, İstanbul:

Yem yayımları, - 1998, - s. 1.

8. Əliyev, Z. İbrahim Safi-120 Rənglərin Qəriblik nəğməsi // “Mədəniyyət” qəz., - 2018, 29 noyabr, - 4 s.

9. Sündüş Aldoğan. İbrahim Safinin sərgisi. //“Sanat” qəz., İstanbul: - 1963, -s.11.

10. <http://sevincozarstan.blogspot/2013/03/İbrahimSafinin-türk-bestekarlar-i-tuye.html/>

İstanbul: - 2018. - s. 1-6

Ульвия Тапдыг кызы Гамзаева ТВОРЧЕСКИЙ СТИЛЬ ИБРАГИМА САФИ

Резюме: В статье представлены работы выдающегося художника Ибрагима Сафи. Портретист и пейзажист Сафи представлен, как мастер реализма. В частности, были исследованы инновации художника в турецком искусстве, а также следы европейского искусства в его картинах.

В статье были проанализированы некоторые работы художника с точки зрения цвета, содержания и техники, а также рассмотрена роль Ибрагима Сафи среди мастеров турецкого художественного мира.

Ключевые слова: импрессионизм, художник, выставка, натюрморт, портрет, пейзаж, композиция.

Ulviyya Tapdiq qizi Hamzayeva CREATIVE STYLE OF IBRAHIM SAFI

Summary: The article presents the works and styles of a prominent Azerbaijani artist, a worthy representative of the style of realism, portrait, landscape, and life master Ibrahim Safi.

In particular, the innovations brought by the artist to the Turkish fine arts and the traces of European art in his paintings and his observations were explored.

The article analyzed some of the artist's works in terms of color, content and technique, and looked at the role of Ibrahim Safi among the masters of the Turkish art world.

Key words: impressionism, artist, exhibition, still life, portrait, scenery, composition.

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarixi: 05.04.2022

Məqaləni çapa tövsiyə edən sahə redaktorunun (və ya üzvünün) adı:

sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Aslan Xəlilov